

«Πνευματικές σχέσεις Ρωσίας και Ελλάδας: Βαλαάμ και Άθως»

/ [Πεμπτουσία](#)

Η Ρωσία και η Ελλάδα συνδέονται με την κοινή τους ιστορία, τον πολιτισμό και τη θρησκεία. Οι φωτογραφίες που παρουσιάζονται στην έκθεση «Πνευματικές σχέσεις Ρωσίας και Ελλάδας: Βαλαάμ και Άθως», από τα δύο κέντρα πολιτισμού και ορθοδοξίας, την Ιερά Μονή του Βαλαάμ και το Άγιο Όρος, αποτελούν μια ιστορική μαρτυρία για την πνευματική ζωή και τη διάδοση του χριστιανισμού και του μοναχισμού στις δύο χώρες, καθώς και για τον τρόπο με τον οποίο διατηρείται και μεταδίδεται η ζωντανή πνευματική παράδοση, από γενιά σε γενιά.

Οι φορείς που συνεργάζονται για την πραγματοποίηση της έκθεσης είναι: Το Υπουργείο Πολιτισμού της Ρωσικής Ομοσπονδίας, το Multimedia Art Museum της Μόσχας /Μουσείο «Οίκος Φωτογραφίας της Μόσχας», η Ελληνοαμερικανική Ένωση και το Hellenic American University/Hellenic American College, το Μουσείο Φωτογραφίας Θεσσαλονίκης, η Ρωσική Εθνική Βιβλιοθήκη και ο εκδοτικός οίκος «Indrik» της Μόσχας. Η έκθεση εντάσσεται στο πλαίσιο του Φεστιβάλ «Ημέρες ρωσικού πολιτισμού στην Ελλάδα» και θα διαρκέσει έως τις 29 Νοεμβρίου 2014, στην Γκαλερί Χατζηκυριάκος-Γκίκας Ελληνοαμερικανικής Ένωσης.

Βάση της έκθεσης αποτελούν οι φωτογραφίες από δύο λευκώματα: «Τα τοπία της Ι.Μ. Βαλαάμ» του 1887, από τη συλλογή της Ρωσικής Εθνικής Βιβλιοθήκης και το «Ιερές Μονές και Σκήτες του Αγίου Όρους» του 1881, που προσφέρθηκε δώρο στον Μεγάλο Πρίγκιπα Κωνσταντίνο Κωνσταντίνοβιτς Ρομάνωφ. Το υλικό του τελευταίου λευκώματος προέρχεται από τον εκδοτικό οίκο «Indrik», ο οποίος και πραγματοποίησε την αντίστοιχη έκδοση.

Οι ιστορικοί δεν συμφωνούν για τη χρονολόγηση της ιδρύσεως του μοναστηριού του Βαλαάμ. Μερικοί την συνδυάζουν με την εποχή του βαπτίσματος των Ρώσων, ενώ άλλοι την ανάγουν σε μεταγενέστερη περίοδο. Στα χρόνια της ακμής της, τον 15^ο-16^ο αιώνα, η Ι.Μ. Βαλαάμ ήταν κέντρο και πρότυπο μοναχικού βίου για το ολόκληρο Βορρά, όπως η Λαύρα των Σπηλαίων του Κιέβου στη νοτιοδυτική περιοχή της Ρωσίας και η Λαύρα του Αγίου Σεργίου στο κεντρικό της μέρος.

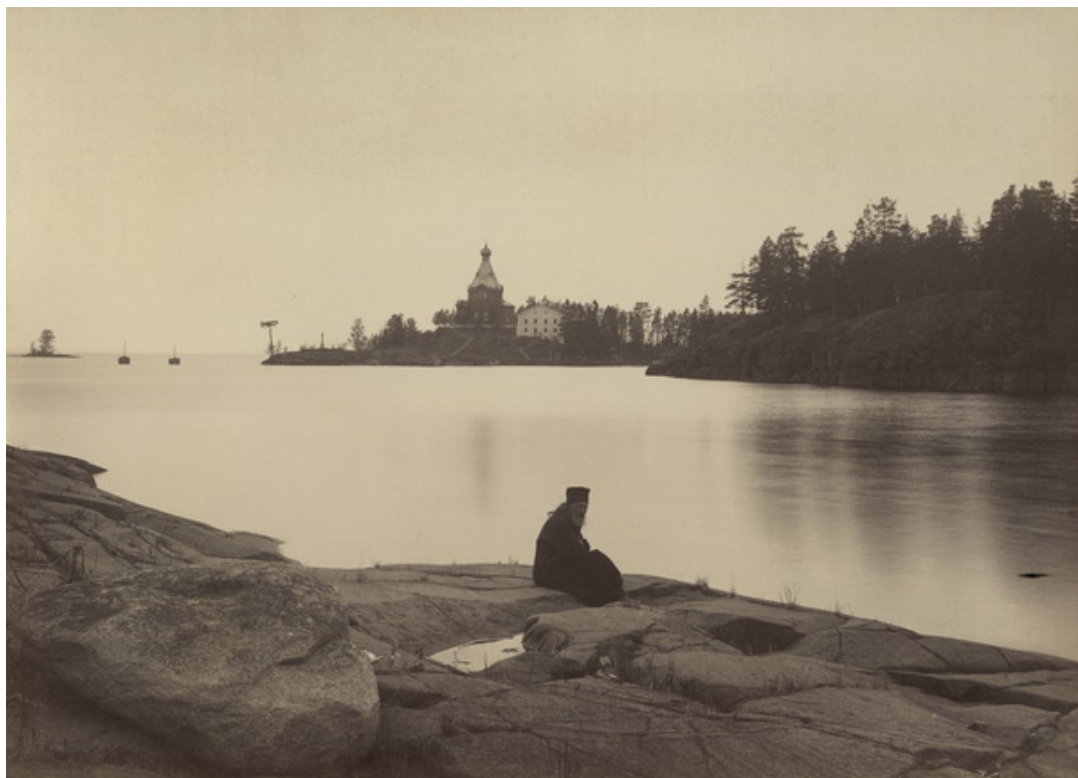
Η σκήτη των Αγίων στο Βαλαάμ

Μετά την καταστροφή του, το 1611, το μοναστήρι ερήμωσε για σχεδόν 100 χρόνια, μέχρι το 1715, όταν ακολούθησε το διάταγμα του Μεγάλου Πέτρου για την αναστήλωση της Μονής. Έτσι ξεκίνησε η αναγέννηση της Μονής, χτίστηκαν ναοί, εξωκκλήσια, σκήτες και χώροι φιλοξενίας για τους προσκυνητές. Το μοναστήρι δεχόταν κάθε άνθρωπο που είχε ανάγκη, προσφέροντάς του, φαγητό, στέγη, ενδυμασία, οικονομική ακόμη και ιατρική βοήθεια.

Μοναχοί της Μονής Βαλαάμ, ψαρεύουν

Σημαντικό γεγονός για το μοναστήρι αποτέλεσε η επίσκεψή του αυτοκράτορα Αλέξανδρου Α΄, το 1819. Η φήμη του μοναστηριού διαδόθηκε όχι μόνο μέσα στην ορθόδοξη Ρωσία, αλλά ξεπέρασε και τα όριά της. Οι φιλοξενούμενοι έρχονταν ακόμη και από μοναστήρια του Αγίου Όρους. Το 1858 η βασιλική οικογένεια επισκέφθηκε την Ι. Μονή. Ο 19^{ος} αιώνας ήταν η εποχή της υψηλότερης ακμής του μοναστηριού, την οποία αποτυπώνουν οι φωτογραφίες. Εικονογραφούν με λεπτομέρειες τα οικοδομήματα και το χρονικό του μοναστηριού. Στην αρχή του 20ου αιώνα η Ι. Μονή Βαλαάμ είχε 13 σκήτες.

Διακρίνεται η σκήτη του Αγίου Νικολάου

Τα χρόνια των αθεϊστικών διωγμών δημιούργησαν μια σειρά από προβλήματα στο Βαλαάμ, όπως και στα άλλα μοναστήρια της Ρωσίας. Η παρουσία των φωτογραφιών που διασώζονται και των άλλων μαρτυριών του τέλους του 19^{ου} - αρχής του 20^{ου} αιώνα, αποτέλεσαν βοήθημα για τη σωστή αναστήλωση των οικοδομημάτων του μοναστηριού, μετά από τις ταλαιπωρίες, την ερήμωση και τη λήθη που υπέστη τον 20ο αιώνα. Εκτός από την παρουσίαση μιας ιστορικής ένδειξης σχετικά με την όψη των κτιρίων της Μονής, οι φωτογραφίες διατηρούν τη μνήμη εκείνων των παρθενικών τοπίων της περιοχής, ενώ ταυτόχρονα αποτελούν μια σπάνια μαρτυρία της καθημερινής ζωής του μοναχικού βίου.

ΛΑΥΡΑ ΟΣ. ΑΘΗΝΑΣΙΩ
ΕΡΧΟΜΕΝΟΣ.
(Επίσκοπος «Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως»)

I. Μονή Μεγίστης Λαύρας

Το Άγιον Όρος είναι το κέντρο του ανατολικού μοναχισμού. Το 2003 ο Γ.Ι. Βζντόρνοφ, αντεπιστέλλον μέλος της Ρωσικής Επιστημονικής Ακαδημίας, βρήκε το αγιορείτικο λεύκωμα στην Πετρούπολη, στα αρχεία του Ινστιτούτου Αρχαιολογίας της Ρωσικής Επιστημονικής Ακαδημίας, και πρότεινε να δημοσιευθούν οι φωτογραφίες των μοναστηριών και σκητών του Αγίου Όρους. Όπως έλεγε ο τίτλος του βιβλίου, το λεύκωμα άνηκε στον Κωνσταντίνο Κωνσταντίνοβιτς Ρωμάνωφ και του προσφέρθηκε δώρο κατά το προσκυνηματικό του ταξίδι στο Άγιον Όρος, το 1881. Ο Μεγάλος Πρίγκιπας Κωνσταντίνος Κωνσταντίνοβιτς έφτασε στο Άγιον Όρος, το βράδυ στις 14 Αυγούστου 1881 με την ελληνική σκούνα «Ζεζουαπέ». Από τις 15 μέχρι τις 18 Αυγούστου επισκέφθηκε την Ι.Μ. Αγίου Παντελεήμονος, το Παλαιό Ρωσικό, τις Καρυές και το Πρωτάτο, τη Σκήτη Αγίου Ανδρέα, την Ι.Μ. Ιβήρων, τη Σκήτη του Προφήτη Ηλία, την Ι.Μ. Βατοπαιδίου και την Ι.Μ. Ζωγράφου. Το λεύκωμα το οποίο προσφέρθηκε στον Πρίγκιπα στις 18 Αυγούστου, ανήκε στην περιουσία του από το 1881 μέχρι το 1915 και ήταν διατηρημένο στο Μαρμάρινο Παλάτι, στην Αγία Πετρούπολη. Προς το παρόν το λεύκωμα διατηρείται στην Αγία Πετρούπολη, στο φωτογραφικό αρχείο του Ινστιτούτου Ιστορίας του Υλικού Πολιτισμού. Κατά την πορεία των εργασιών διευκρινίστηκε ότι ακόμη τέσσερα ανάλογα λευκώματα ανήκαν στη βασιλική οικογένεια· προσφέρθηκαν ως δώρα εξ ονόματος της Ρωσικής Μονής Αγίου Παντελεήμονος στον Μεγάλο Πρίγκιπα Αλέξιο Αλεξάνδροβιτς, στην Αυτοκράτειρα Μαρία Αλεξάνδροβνα, στον Αυτοκράτορα

Αλέξανδρο Γ΄ και πιθανόν στον Αυτοκράτορα Αλέξανδρο Β΄.

РУССКІЙ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ

Св. Пανтелеимона и великомученика Пантелеимона.

Το Ρωσικό Μοναστήρι του Αγίου Παντελεήμονος

Οι φωτογραφίες του Αγίου Όρους από τα βασιλικά λευκώματα, τραβήχτηκαν τα έτη 1867-1872, από τους μοναχούς της Ι. Μονής Αγίου Παντελεήμονος, π. Λεόντιο και π. Γεννάδιο, και εκτυπώθηκαν στο εργαστήριο της Μονής. Ο σκοπός των φωτογράφων δεν ήταν μόνο να απεικονίσουν ακριβώς τα οικοδομήματα των αγιορείτικων μοναστηριών και σκητών, αλλά επιθυμούσαν και να αναδείξουν τις ωραιότερες πλευρές των τοπίων και των αξιοθεάτων του Αγίου Όρους. Από το τελευταίο μισό του 19^{ου} μέχρι την αρχή του 20^{ου} αιώνα, έγιναν πολλές αλλαγές στα κτίσματα. Την εποχή όμως που τραβήχτηκαν οι φωτογραφίες του λευκώματος του Μεγάλου Πρίγκιπα Κωνσταντίνου, οι ανανεώσεις των κτιρίων μόλις είχαν αρχίσει και γι' αυτόν το λόγο οι μοναδικές αυτές φωτογραφίες παρουσιάζουν το Άγιον Όρος του 17^{ου}-18^{ου} αιώνα, χωρίς τα μεγάλα του καθεδρικά και άλλα μεγάλα κτίσματα.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ
ΓΡΕΥΣΚΙΩ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ.

I. Μονή Ξενοφώντος

Ιδιαίτερο θαυμασμό προκαλεί η πρωτοβουλία της αδελφότητας της Ρωσικής Μονής με τον καθηγούμενό της, τον μεγαλόσχημο ιερομόναχο Ιερώνυμο, ο οποίος έδωσε εντολή στον π. Λεόντιο και στον π. Γεννάδιο να απεικονίσουν το Άγιον Όρος σε τέτοιες φωτογραφίες μεγάλου μεγέθους. Από τα τοπία που διάλεξαν οι φωτογράφοι πολλά έγιναν κλασικά και είναι γνωστά από μεταγενέστερα λευκώματα του Αγίου Όρους. Οι φωτογραφίες χαρακτηρίζονται από την απουσία τυχαίων σκηνών, από την πρόθεση να αναδειχθεί κάθε μοναστήρι και σκήτη μέσα από την ωραιότερη θέα, από την επιδίωξη να τονιστούν τα χαρακτηριστικά του μοναστηριού μέσα από το τοπίο, αλλά χωρίς να κρύβονται τα μοναδικά οικοδομήματα και τελικά μέσα από την επαγγελματική δεξιοτεχνία και την απόλυτη σαφήνεια της εικόνας. Παράλληλα, είναι μια πραγματική εικονογράφηση του Αγίου Όρους, όπως διαμορφώθηκε στο μέσο του 19^{ου} αιώνα, μετά από τους εννέα αιώνες που πέρασαν από την αρχή της ιδρύσεως των παλαιότερων του μοναστηριών.

Υ.Γ

Οι φωτογραφίες προέρχονται από την επίσημη ιστοσελίδα του Multimedia Art Museum, της Μόσχας: <http://www.mamm-mdf.ru/en/exhibitions/valaam-and-athos/>

Κατερίνα Χουζούρη